

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาว่าเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีเนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดีมากน้อยเพียงใด และมีในลักษณะใด โดยทำการศึกษาเฉพาะเอกสารหลักสูตร ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ เท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

เริ่มด้วย คณะผู้วิจัยศึกษาเอกสาร งานวิจัย หนังสือ และสิ่งพิมพ์ที่กล่าวถึง ลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมไทย และลักษณะความเป็นพลเมืองดีในต่างประเทศ มาสรุปเป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดี แล้วนำลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่สรุปได้ในขั้นต้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคม จำนวน 31 คน เพื่อพิจารณาและให้ข้อคิดเห็น แล้วจึงนำผลการพิจารณาและข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ทั้งหมด มาสรุปภายใต้คำแนะนำของคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งสรุปได้ลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้งสิ้น จำนวน 36 ลักษณะ และนำไปใช้เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรในการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้คือ ตารางวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี ซึ่งจะมีตารางวิเคราะห์อยู่ 3 ลักษณะคือ

1. ตารางวิเคราะห์ว่าเนื้อหาหลักสูตรใดบ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมือง
ดี ไว้มากน้อยเท่าไร โดยจะนับจำนวนครั้งที่ปรากฏเนื้อหาเป็นเกณฑ์แล้วลงใน
ตาราง

2. ตารางวิเคราะห์ว่าเนื้อหาหลักสูตรที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี
นั้น เป็นเนื้อหาสาระประเภทใด โดยยึดเกณฑ์การพิจารณาเนื้อหา 7 ประเภท
แล้วทำตารางจำแนกประเภทเนื้อหาสาระดังนี้

ประเภทที่ 1	ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
ประเภทที่ 2	ความคิดรวบยอด
ประเภทที่ 3	หลักการ
ประเภทที่ 4	การแก้ปัญหา
ประเภทที่ 5	การคิดสร้างสรรค์
ประเภทที่ 6	ความสามารถและทักษะทางกาย
ประเภทที่ 7	เจตคติและค่านิยม

3. ตารางวิเคราะห์ว่า เนื้อหาหลักสูตรที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี
นั้น มีลักษณะพฤติกรรมที่พลเมืองดีพึงมีอย่างไรบ้าง โดยกำหนดพฤติกรรม 3 ลักษณะ
ดังต่อไปนี้

- ก. พฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเอง
- ข. พฤติกรรมที่พึงมีต่อผู้อื่น
- ค. พฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อม

แหล่งข้อมูลที่ใช้วิจัย เป็นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 คู่มือครูและแผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คู่มือครูและ
แผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกกลุ่มประสบการณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการแจกแจงความถี่ การเรียงลำดับความถี่
ร้อยละ ฐานนิยม และตารางแสดงลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่วิเคราะห์ได้

สรุปผลการวิจัย

ก. ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ผลจากการวิเคราะห์ เนื้อหา หลักสูตร ประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 พบว่ามีเนื้อหาที่บ่งบอก ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ปรากฏในแหล่งข้อมูลทุกรายการรวมทั้งสิ้น 1550 ครั้ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จำนวนลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่ปรากฏในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ รวมทุกแหล่งข้อมูล ดังนี้ กลุ่มทักษะ 398 ครั้ง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 338 ครั้ง กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย 440 ครั้ง กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ 159 ครั้ง และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ 215 ครั้ง (ดูตาราง 12)

2. ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏมากที่สุด 10 ลำดับแรก เรียง ความดีมากไปหาน้อยตามลำดับดังต่อไปนี้ ความมีเหตุผล มีความรับผิดชอบ มีสติ-สัมปชัญญะ มีความขยันหมั่นเพียร มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ วางแผนในการทำงาน รักษาระเบียบวินัย มีความภูมิใจในความเป็นไทย ประหยัด เป็นสุภาพชน ลักษณะ ความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยที่สุด 10 ลำดับสุดท้าย เรียงจากความดีน้อยมาหามาก ตามลำดับดังนี้ ท่อตันและไม่ลองสิ่งเสพติด กระตือรือร้นและมุ่งมั่นอนาคต มีความ กตัญญูกตเวที มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการประพฤติดี มีความเชื่อเพื่อ เชื่อแผ่ ใจเวลาให้เป็นประโยชน์ มีความยุติธรรม สำหรับลำดับ ที่เท่ากัน และถือเป็นลำดับที่ 10 ของความดีลักษณะความเป็นพลเมืองดีน้อย มี ความเสียสละและเห็นแก่ส่วนรวม รู้จักใช้และสงวนรักษาสาธารณสมบัติทรัพย์สิน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำหรับลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ไม่ปรากฏในบางเอกสารหลักสูตร คือ ตระหนักสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้น ป. 5-6 กระตือรือร้นและมุ่งมั่นอนาคตไม่ปรากฏในคู่มือครู และแผนการสอนชั้น ป.5

3. ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่ปรากฏมากที่สุด 5 ลำดับ แยกใน แต่ละเอกสารหลักสูตร มีดังนี้

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีสติสัมปชัญญะ ความมีเหตุผล มีความภูมิใจในความเป็นไทย ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว

คู่มือครูและแผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ ความมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ มีความขยันหมั่นเพียร รักษาระเบียบวินัย

คู่มือครูและแผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ ความมีเหตุผล มีสติ-สัมปชัญญะ ประหยัด วางแผนในการทำงาน มีความรับผิดชอบ

ข. ประเภทเนื้อหาสาระที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี มีปรากฏในทุกประเภท โดยเรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. ประเภทที่ 6 ความสามารถและทักษะทางกาย
2. ประเภทที่ 3 หลักการ
3. ประเภทที่ 4 การแก้ปัญหา
4. ประเภทที่ 1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
5. ประเภทที่ 7 เจตคติและค่านิยม
6. ประเภทที่ 2 ความคิดรวบยอด
7. ประเภทที่ 5 การคิดสร้างสรรค์

สำหรับเนื้อหาสาระที่ปรากฏมากที่สุด ใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความสามารถและทักษะทางกาย หลักการ การแก้ปัญหา ซึ่งปรากฏในคู่มือครู และแผนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ดังนี้

ความสามารถและทักษะทางกาย ปรากฏมากที่สุดในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย คิดเป็นร้อยละ 50.31 และ 43.48 ของกลุ่มประสบการณ์และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 56.36 และ 58.33 ของกลุ่มประสบการณ์ ตามลำดับ (ดูตารางที่ 8 และ 9 ประกอบ)

หลักการ ปรากฏมากที่สุด ในกลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) คิดเป็นร้อยละ 50 และ 55.56 ของกลุ่มประสบการณ์ และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต คิดเป็นร้อยละ 34.06 และ 32.71 ของกลุ่มประสบการณ์ตามลำดับ (ดูตารางที่ 8 และ 9 ประกอบ)

การแก้ปัญหา ปรากฏมากที่สุดในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ 63.64 ของกลุ่มประสบการณ์ตามลำดับ (ดูตารางที่ 8 และ 9 ตามลำดับ)

ค. ลักษณะพฤติกรรมที่พึงมีของลักษณะความเป็นพลเมืองดี

1. ลักษณะพฤติกรรมที่พึงมีที่ปรากฏมากที่สุด คือ พฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเอง (ก) รองลงมา คือ พฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อม (ค) และพฤติกรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมที่พึงมีต่อผู้อื่น โดยมีความมากน้อยคิดเป็นร้อยละตามลำดับ ดังนี้ ร้อยละ 42.25, ร้อยละ 29.29 และร้อยละ 28.45

2. พฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเอง จะปรากฏมากที่สุดใน 10 ลักษณะ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีสติ-สัมปชัญญะ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพ สุจริต รักษาระเบียบวินัย วางแผนในการทำงาน มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการประพฤติดิ ไปหาความรู้และความจริง พึ่งตนเอง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว

3. พฤติกรรมที่พึงมีต่อผู้อื่น จะปรากฏมากที่สุดใน 6 ลักษณะ เรียงลำดับ จากมากไปหาน้อยดังนี้

ความมีเหตุผล เป็นสุภาพชน มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

4. พฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อม จะปรากฏมากที่สุดใน 6 ลักษณะ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ มีความภูมิใจในความเป็นไทย ประหยัด มีความจงรักภักดีต่อชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตระหนักสนใจ และมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี รู้จักใช้และสงวนรักษาสาธารณสมบัติทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

5. พฤติกรรมที่พื้มีปรากฏมากที่สุดในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ ดังนี้

(ดูตาราง 12)

กลุ่มทักษะปรากฏพฤติกรรมที่พื้มีต่อตนเองมากที่สุด (ร้อยละ 42.71)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตปรากฏพฤติกรรมที่พื้มีต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (ร้อยละ 38.16)

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ปรากฏพฤติกรรมที่พื้มีต่อตนเองมากที่สุด (ร้อยละ 54.31)

กลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ ปรากฏพฤติกรรมที่พื้มีต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (ร้อยละ 53.45)

กลุ่มประสบการณ์พิเศษปรากฏ พฤติกรรมที่พื้มีต่อผู้อื่นมากที่สุด (ร้อยละ 42.32)

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ตั้งสมมติฐานเพื่อพิสูจน์ผลการวิจัย แต่มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งตอบคำถาม หลักที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะความเป็นพลเมืองดี จำนวน 36 ลักษณะนั้น ปรากฏในเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มากน้อยเพียงใด
2. เนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่ปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 นั้น เป็นเนื้อหาสาระประเภทใดบ้าง
3. เนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้น เป็นลักษณะพฤติกรรมที่พื้มีต่อใครบ้าง

จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 สามารถได้แนวคำตอบดังนี้

จำนวนของลักษณะความเป็นพลเมืองดี

จากการพิจารณาสรุปลักษณะที่วิจัยพบว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ปรากฏมากที่สุดในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยปรากฏเป็นจำนวน 440 ครั้ง ในจำนวนทั้งหมด 1550 ครั้ง น่าจะเป็นการเหมาะสมที่สุด เพราะ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมในตัวผู้เรียนตามแนวทางอันพึงประสงค์ ให้สามารถพัฒนาร่างกายจิตใจ และสังคม พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และแสดงออกตามความถนัด ความสามารถของบุคคล รวมทั้งได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีวัฒนธรรม ตามวิถีทางประชาธิปไตย (ศึกษาธิการ 2525 : 215) จึงเห็นได้ว่าเนื้อหาที่กำหนดให้เรียนในกลุ่มนี้ได้แก่ จริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา คนตรีนาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเนื้อหาที่มุ่งจะปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้กับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะในประเทศที่เจริญก้าวหน้าได้รวดเร็ว นั้น เขามักจะเริ่มที่การพัฒนาคุณภาพของคนในประเทศ โดยการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้กับคนในประเทศ ซึ่งการที่จะปลูกฝังให้พลเมืองเป็นคนดีตามที่ประเทศต้องการนั้น เราจะต้องระบุลักษณะที่พึงประสงค์ แล้วจึงเสริมสร้างให้เกิดกับพลเมือง โดยอาศัยการเรียนการสอนเข้าช่วย ตัวอย่างเช่น ในประเทศเกาหลีใต้ ได้เน้นการศึกษาทางด้านจริยธรรมเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเกาหลีเป็นคนที่มีจิตใจ ซื่อสัตย์ ใฝ่ดี การปฏิบัติ ไม่ใช่การจำเนื้อหา (Tae-il kwan 1980 : 11-17) และในสหรัฐอเมริกา นั้น เอกการ์ บรูซ (Bruce 1952 : 36) ได้เสนอวิธีการให้เด็กเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดี โดยการไร้อุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น สโมสร สถานักเรียน คณะกรรมการนักเรียน นอกจากนี้ เรมี่ (Remy 1980 : 52-53) ได้กล่าวถึง ประสบการณ์เรียนรู้ความเป็นพลเมืองดี ว่าควรจะมาจากการรวบรวมความรู้สึกในการแสดงออก หรือการสรุปแนวความคิดด้วยตัวนักเรียนเอง และประสบการณ์นั้นควรมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียนด้วย เพื่อที่จะทำให้เขารู้ว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับเขา

การปลูกฝัง ลักษณะความเป็นพลเมืองดี เป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าเราต้องการจะสร้างสังคมไทยให้เป็นประชาธิปไตยและมีความสุข การปลูกฝังอบรมในสิ่งที่ถูกต้องแก่เยาวชนเมื่ออายุน้อย จะมีส่วนในการสร้างพลเมืองดีในอนาคต วิธีการ

หนึ่งที่น่านำมาใช้คือ วิธีการของโอดเดนดอร์ฟ (Oldendorf 1981 : 3981-A) คือเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมของผู้ใหญ่ เพื่อฝึกประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชน

การเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดี จึงควรเป็นการเรียนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่มุ่งเน้นสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้นักเรียน จึงปรากฏเนื้อหาที่มุ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดีมากในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นซึ่งเป็นการเหมาะสมที่สุด

อนึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่าลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏมาก 10 ลำดับแรก ในระดับประถมศึกษา ป. 5-6 อันได้แก่ ความมีเหตุผล มีความรับผิดชอบ มีสติ-สัมปชัญญะ มีความขยันหมั่นเพียร มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฯลฯ นั้น มีความสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ พันธณีย์ วิหคโต (2527 : 28-32) ที่พบว่าคุณลักษณะที่มีความสำคัญในระดับสูง ที่มีความต้องการสูง สอดคล้องกันระหว่างความคิดเห็นของครู ผู้สอนกับผู้ปกครองและนักเรียน ในระดับประถมศึกษา ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความขยัน และความอดทน ฉะนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร ควรจะได้เน้นคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนให้มากขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ข้อที่สำคัญน่าจะได้รับ การปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาให้มากที่สุด คือ ความซื่อสัตย์นั้น ปรากฏในเนื้อหาที่มุ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองน้อยมาก เกือบจะอยู่ในลำดับสุดท้ายของลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่จัดลำดับเอาไว้ ความซื่อสัตย์ เป็นลักษณะที่พึงประสงค์อย่างยิ่งในสังคม หากสังคมใดขาดความซื่อสัตย์ย่อมก่อให้เกิดความวุ่นวาย ความซื่อสัตย์กับความรับผิดชอบมักจะมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ผลจากการวิจัยของสมโชค พงุนวม (2523 : 47-48) พบว่าความซื่อสัตย์กับความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางบวก ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะของความรับผิดชอบจะควบคุมพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ลงได้ การที่เนื้อหาหลักสูตรมีเนื้อหาที่มุ่งบอกความซื่อสัตย์น้อย อาจจะเป็นเพราะถือว่ามียูรวมกับความรับผิดชอบแล้วก็ได้ แต่เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบมากขึ้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงหลักสูตรควรจะได้พิจารณา เพิ่มเนื้อหาที่มุ่งบอกความซื่อสัตย์เพิ่มขึ้น

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นลักษณะที่สำคัญลักษณะหนึ่งที่เป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ มักจะเป็นคนที่รู้สึกไวต่อปัญหา มองเห็นการเปลี่ยนแปลง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถในการคิดได้หลายแง่หลายมุม คิดได้อย่างคล่องแคล่ว (Anastasi 1968 : 353) เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง จะมีความเป็นผู้นำสูง (จรรยา สุวรรณทัต 2517 : 56) ฉะนั้นการเรียนการสอนควรจะได้เน้นการปลูกฝังลักษณะนี้ให้มาก โดยเฉพาะในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีที่น่าสนใจและน่าจะได้ปลูกฝังให้มาก ให้มีการปฏิบัติมาก ๆ คือ ลักษณะ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย แต่ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตร พบว่าลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีข้อนี้ ถูกจัดอยู่ในกลุ่มของลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีปรากฏในเนื้อหาน้อยที่สุด การที่คนไทยเห็นความสำคัญของการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนน้อยก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่เกิดมาจากการขาดความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย (สุจิต บุญบงการ 2525 : 69) ฉะนั้นจึงควรที่จะได้ส่งเสริมให้มีการปลูกฝังความมีจิตใจเป็นประชาธิปไตยแก่นักเรียน ผู้ซึ่งจะเป็นพลเมืองของชาติในวันข้างหน้า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน หรือผู้ที่มีหน้าที่ปรับปรุงหลักสูตรควรได้คำนึงถึงความสำคัญของข้อนี้ให้มาก

สำหรับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่ไม่ปรากฏในบางเอกสารหลักสูตร คือ ความตระหนักสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง กับความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นอนาคต นั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากเพราะทั้งสองลักษณะนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ จึงสมควรที่จะปลูกฝังให้มีตั้งแต่ยังเด็ก โดยเฉพาะลักษณะกระตือรือร้นและมุ่งมั่นอนาคต ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลมีความสามารถบังคับใจตนเอง ให้มีการออกใ้รอใ้ในสถานการณ์ต่าง ๆ และกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2520 : 102) นั้น เป็นลักษณะหนึ่งที่จะทำให้บุคคลมีความเพียรพยายาม ทอสู่อุปสรรคเพื่อความเจริญของตนเองและประเทศชาติ

สำหรับความตระหนักสนใจและมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้นแม้จะไม่ปรากฏในตัวหลักสูตรก็ตามแต่ก็ได้ปรากฏในคู่มือครูและแบบการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 แล้ว แสดงว่าหลักสูตรบอกเพียงเนื้อหาโดยกว้าง ๆ แต่คู่มือครูและแผนการสอนจะบอกเนื้อหาและกิจกรรมโดยละเอียด จึงทำให้ไม่พบลักษณะนี้ชัดเจนในหลักสูตร

เนื้อหาสาระที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี

สำหรับประเภทของเนื้อหาสาระที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ออกมาพบว่าประเภทเนื้อหาสาระที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดีมากที่สุดคือ ประเภทที่ 6 ความสามารถและทักษะทางกาย รองลงมาได้แก่ หลักการ การแก้ปัญหา ข้อเท็จจริง เจตคติและค่านิยม ความคิดรวบยอด และการคิดสร้างสรรค์ เป็นลำดับสุดท้าย

เนื้อหาสาระประเภทที่ 6 ความสามารถและทักษะทางกาย ที่ปรากฏมากนั้น ปรากฏในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานพื้นฐานและอาชีพมากที่สุด เหตุผลที่ปรากฏเนื้อหาสาระประเภทนี้มาก ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพราะ

1. เนื่องจากในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้ กำหนดสัดส่วนของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ดังนี้ (ศึกษาธิการ 2525 : 25) กลุ่มทักษะร้อยละ 25 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ร้อยละ 25 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ร้อยละ 20 และกลุ่มการงานร้อยละ 30 จะเห็นได้ว่ากลุ่มการงานมีสัดส่วนมากกว่ากลุ่มอื่นในระดับนี้ ซึ่งเนื้อหาในกลุ่มการงานนี้จะเป็นเรื่องของการปฏิบัติโดยใช้ทักษะทางกายมาก เพราะวิชาการงานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 มุ่งที่จะฝึกพื้นฐานในการประกอบอาชีพ จึงมีการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดนิสัยที่ดีในการทำงาน อันได้แก่ ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ประหยัด อดทน ซึ่งเป็นลักษณะที่ปรากฏในลักษณะความเป็นพลเมืองดี ตามที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ฉะนั้นกลุ่มการงานจึงมีเนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี ปรากฏมากในเนื้อหาสาระประเภทที่ 6 ความสามารถและทักษะทางกาย และปรากฏเป็นความถี่สูงกว่าทุกกลุ่มประสบการณ์ (ร้อยละ 56.36 และร้อยละ 58.33) ดังปรากฏในตาราง 8 และ 9

2. การเพิ่มกลุ่มประสบการณ์พิเศษ อันได้แก่ วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาอาชีพที่จำเป็นแก่การค้ารังชีวิตเข้ามา โดยเฉพาะวิชาอาชีพที่จำเป็นแก่การค้ารังชีวิตที่ให้อาณาเนื้อหาในงานเลือกเพิ่มเข้ามา 300 คาบนั้น เน้นการฝึกปฏิบัติที่ต้องใช้ทักษะทางกายมาก จึงทำให้เนื้อหาสาระที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี เป็นประเภทความสามารถและทักษะทางกายมากกว่าประเภทอื่น (ร้อยละ 54.54) ปรากฏใน

จากการศึกษาทางจิตวิทยา ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลนั้น บันดูรา (Bandura 1977 : 129) ได้ให้ความสำคัญแก่ พฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเองมาก โดยเฉพาะเรื่องการกระทำต่อตนเองนั้น เขาได้ให้ความสำคัญไว้ว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่ของ คนเราน่าจะอยู่ภายใต้การควบคุมตนเอง จากการให้การเสริมแรงตนเอง เช่น การให้รางวัลตนเอง การลงโทษตนเอง การทำหนีตนเอง การควบคุมตัวเอง หมายถึง การที่คนเราสามารถจะกำหนดตนเองในด้านทัศนคติ ความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม ได้เป็นไปอย่างที่ต้องการได้ เช่น การระงับความอยาก การควบคุมอารมณ์ ความรู้ตัวไม่ประมาท ความมีวินัยในตนเอง ฉะนั้นพฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ควรส่งเสริมให้เกิดกับผู้เรียน เพราะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาลักษณะนิสัยของคน ทำให้บุคคลเลือกประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ อันเป็นการสอดคล้องกับพฤติกรรม การศึกษา 3 รูปแบบ ที่บรูม และคณะ เสนอไว้ ดังนี้

1. พุทธิพิสัย (cognitive domain) เป็นการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถเก็บรวบรวมความรู้ จำแนกข้อมูล เพื่อใช้ตัดสินใจและประเมินคุณค่าของสิ่งที่ เรียนรู้ตามเกณฑ์และมาตรฐานที่กำหนด

2. จิตพิสัย (affective domain) เป็นการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติสามารถเลือกและยอมรับค่านิยมที่เหมาะสม ตัดสินใจความดีความชั่ว ตลอดจนการยอมรับปฏิบัติตามพฤติกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุผลของตนเอง

3. ทักษพิสัย (psychomotor domain) เป็นการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนใช้ประสาทสัมผัส และใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายได้คล่องแคล่ว ควบคุมอารมณ์ทั้งทางสีหน้าและวาจา แสดงมารยาท และวางคนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ

พฤติกรรมทั้งสามรูปแบบดังกล่าวแล้ว จิตพิสัย น่าจะมีความสำคัญมากที่สุด เพราะจิตพิสัยเป็นรากฐานของจริยธรรมที่ทำให้บุคคลเลือกประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมที่มีคุณค่าเหมาะสม ทำให้เกิดความมั่นคง ความสงบสุขของปัจเจกชนในสังคม อันมีผลทำให้การพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งด้านการศึกษาบรรลุเป้าหมายได้รวดเร็วขึ้น

ฉะนั้นพฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเอง จึงควรเป็นพฤติกรรมที่ควรมีมากที่สุด ดังเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น แต่ผลจากการวิจัยของ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (2525 : 7-8) พบว่า "บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง คือผู้ที่ยึดถือค่านิยมที่คำนึงถึงความสุขของสังคมและโลกแห่งสันติภาพมากกว่าความปรารถนาในชีวิตที่สมบูรณ์สุขของตนเอง" จากการศึกษาหลักธรรมในพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเองที่พบมากที่สุด ในสังคมไทยนี้น่าจะเป็นไปในทางที่ส่งเสริมให้คนรู้จักตนเอง รู้จักควบคุมตนเอง ให้สามารถเลือกประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอันจะทำให้สังคมสงบสุขและมั่นคง ฉะนั้นสถานศึกษา ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ตลอดจนสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจของประชาชน ควรตระหนักในพฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเอง ว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำให้พฤติกรรมนี้เป็นไปในทางพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างสรรค์สังคมมากกว่าที่จะเป็นไปเพื่อความสุขส่วนตัว

อนึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า พฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเองนั้น ปรากฏมากที่สุด ใน 10 ลักษณะของความเป็นพลเมืองดี เรียงตามลำดับดังนี้ คือ มีสติสัมปชัญญะ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพสุจริต รักษาระเบียบวินัย วางแผนในการทำงาน มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการประพฤติดีด ไม่หาความรู้ความจริง พึ่งตนเอง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว ซึ่งลักษณะเหล่านี้ล้วนแต่เป็นลักษณะที่สำคัญที่ควรมีในตัวนักเรียน อันจะมีผลทำให้การพัฒนาประเทศชาติเจริญก้าวหน้าได้ ซึ่งการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนมีลักษณะ 10 ประการที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ควรจะคำนึงถึงการพัฒนาตนเองของนักเรียนเสียก่อน โดยเฉพาะสติ-สัมปชัญญะ ที่มีพฤติกรรมต่อตนเองมากที่สุดนั้น ควรจะได้รับการส่งเสริมและปลูกฝังก่อนลักษณะอื่น เพราะความมีสติ-สัมปชัญญะ เป็นจริยธรรมที่สำคัญที่เน้น การควบคุมตนเองให้มีความพร้อมสามารถตัดสินใจได้ และแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมออกมาได้ ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรจะได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความมีสติ-สัมปชัญญะแล้ว ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ตัวอื่นก็จะเกิดขึ้นมาภายหลัง ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยกับการที่พฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเองมีมากกว่าพฤติกรรมอื่น ในการวิจัยครั้งนี้ และควรศึกษาต่อไปว่าพฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเอง ที่ปรากฏในเอกสารหลักสูตรนั้นควรเป็นพฤติกรรมที่มีต่อตนเองเพื่อตนเองหรือเพื่อสังคม

สำหรับพฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นอันดับรองจากพฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเองนั้นก็นับว่าสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อม เป็นพฤติกรรมที่แสดงว่าบุคคลนิยมประพฤติในสิ่งที่ดีงามโดยเห็นแก่ประโยชน์สังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ นับว่าเป็นสิ่งที่พึงประสงค์สำหรับสภาพสังคมไทยปัจจุบัน เมื่อพิจารณาว่านักเรียนที่จบหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไปแล้ว จะไปเป็นสมาชิกอยู่ร่วมกับสังคม สังคมก็จะได้สมาชิกที่อยู่ในระดับที่พึงประสงค์อย่างมากทีเดียว ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้พบว่าพฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ปรากฏมากที่สุด ในลักษณะความเป็นพลเมืองดี ดังต่อไปนี้ คือ มีความภูมิใจในความเป็นไทย ประหยัด มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และไปสอดคล้องกับผลงานวิจัย ของ วีระ บำรุงรักษ์ (2524 : 43-45) ที่กล่าวถึงค่านิยมที่ควรปลูกฝังในอนาคต ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่ 5 ว่าควรจะเน้นค่านิยมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งขาด คือความมั่นคงของสังคมและต่อการพัฒนาประเทศ อันได้แก่ ความรักชาติไทยและความนิยมไทย การให้ความสำคัญต่อส่วนรวม ความเข้มแข็งทางค่านิยมในการทำงาน ความประหยัด ความเสมอภาค ความมีเหตุผลหรือหลักการ

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการวิจัยที่พบว่าเนื้อหาสาระในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีเนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดีในลักษณะที่เป็นพฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อม ปรากฏมากเป็นอันดับรองจากพฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเอง โดยเฉพาะปรากฏมากที่สุดในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตซึ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม (ศึกษาธิการ 2525 : 127) อันเป็นการชี้ให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้ว น่าจะเป็นพลเมืองดีของไทยในอนาคต ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับนี้ ควรจะมีการศึกษาต่อไปว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เน้นพฤติกรรมที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อมนั้น จะมีวิธีการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยได้อย่างไร

ข้อเสนอแนะต่อการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ตามหลักสูตรที่ทองการ

1. ควรมีการศึกษาว่าครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่หลักสูตรระดับนี้ทองการปลูกฝังอย่างไร
2. ควรมีการศึกษาว่า นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่หลักสูตรระดับนี้มากน้อยเพียงใด
3. ควรมีการศึกษาถึงการรับรู้ของผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ว่ามีการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ได้จากหลักสูตรประถมศึกษาเพียงใด
4. ควรมีการศึกษาถึงกิจกรรมที่โรงเรียนประถมศึกษาจัดว่ามีกิจกรรมที่ส่งเสริม ลักษณะความเป็นพลเมืองดีมากน้อยเพียงใด

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

1. ควรจะได้มีการศึกษา องค์ประกอบในการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดี แต่ละลักษณะ เช่น ความรับผิดชอบ ประหยัด ฯลฯ ในแต่ละระดับชั้น
2. ควรจะได้มีการศึกษาให้ละเอียดกว่านี้ว่าลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่ควรจะได้รับ การปลูกฝังโดยเร็ว ได้แก่ลักษณะใด
3. ควรมีการศึกษาต่อไปว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดี 36 ลักษณะ อันใดแก่ มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ รักษาระเบียบวินัย ฯลฯ นั้น ลักษณะใดเป็นรากฐานของลักษณะใด หรือวิจัยถึงลำดับขั้นในการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดี แต่ละลักษณะ ซึ่งจะมีผลต่อการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ทองการได้